

BUDEME MÍT NA DŮCHOD? TÉMA BUDOUCNOSTI, KTERÉ BYCHOM MĚLI ŘEŠIT UŽ DNES

Důchody jsou ve společnosti často skloňované téma, pro mladé lidi však velice nezáživné – důchodový věk je pro nás daleká a těžko představitelná budoucnost. Svět se pořád zrychluje a je těžké mít představu, jak bude vypadat za tři roky, natožpak za padesát. Většina z nás se o tohle téma příliš nezajímá, podle veškerých předpovědí bychom ale měli. Stát zvyšuje důchody současným lidem v penzi, což je bezesporu chválný krok, ale nabízí se otázka: Co budoucí generace?

Není žádným tajemstvím, že česká společnost stárne. Podle sociologa Fakulty sociálních věd Karlovy univerzity Petra Soukupa je možné očekávat, že jakmile generace Husákových dětí (typicky rodiče dnešních mileniálů) nastoupí do důchodu, budou na jednoho důchodce vydělávat dva až tři pracující. Nepříliš pozitivní scénáře předpovídá i Český statistický úřad – jeho statistiky předpovídají, že se bude podíl lidí v důchodu na počet obyvatel v aktivním věku pomalu zvyšovat. Z dnešních 39 procent na 42 procent v roce 2030. Podle prognóz by pak u nás v roce 2059 mohlo žít až 3,2 milionu důchodců z celkového počtu 9,5 milionu obyvatel.

Bude v takovém momentě udržitelný stávající penzijní systém? Podle ekonoma Ondřeje Schneidera z Institutu ekonomických studií by se stát enormně zadlužil, pokud by ho chtěl dlouhodobě udržovat: „*Pokud bychom drželi výšku důchodu zhruba na dnešní úrovni, což je čtyřicet procent průměrné mzdy, a neměli ani odvody, které na důchody odvádějí zaměstnanci, pak by samotný důchodový systém byl od roku 2022 ve schodku. V roce 2045 by již tento schodek dosahoval pěti procent HDP.*“

Podobný názor má i hlavní ekonom Czech Fund Lukáš Kovanda: „*Udržitelný je, jestliže lidé, kteří mají ještě několik desetiletí do penze, se smíří s tím, že ta penze bude o suchém chlebu a o vodě. Pokud ale chceme důstojnější stáří, pak systém udržitelný není, protože zkrátka nebude na penze.*“

DO DŮCHODU V PĚTÁŠEDESÁTI NEPŮJDEME

Systém se tedy musí upravovat, což se podle Schneidera děje od roku 1996 nepřetržitě: „*Je možné snižovat výši důchodů, zvyšovat věk odchodu do důchodu nebo zvyšovat odvody.*“ Kombinace těchto opatření by mohla pomoci udržet systém ve stávajícím chodu. Kovanda dodává, že tzv. malodůchodovou reformu

MLADÍ SICE NAD DŮCHODEM PŘEMÝŠLEJÍ, ALE VĚTŠINOU NESPOŘÍ. A POKUD ANO, TAK ZPRAVIDLA MÁLO

předložila vláda Petra Nečase: „Reforma nastavila mechanismus postupného navyšování odchodu do důchodu. Minulá Sobotkova vláda tohle navyšování zastropovala, ale nepředložila nic nového. Takže jsme v situaci, kdy se pohnulo něco, co vytáhlo systém z úplně alarmujícího stavu, ale stále bychom potřebovali reformu.“ Zvednutí důchodového věku očekává i sociolog Soukup:

„Důchodový věk se nejspíše zvedne, ale i tak dojde k poklesu důchodů ve vztahu k platu. Je možné čekat zvýšení věkové hranice až na cca sedmdesát let. Zároveň ale očekáváme mírné zvýšení střední délky života.“

Stávající systém má několik problémů. Jedním z nich je tzv. mezigenerační solidarita, což by se dalo vysvětlit jako (ne)výhodnost důchodového systému pro jednotlivé generace. Zatímco dnešní generace důchodců dostává ze systému víc, než do něj vložila, nastupující generaci dnešních dvaceti až třicetiletých čeká opak. Podle studie think-tanku IDEA se dá očekávat, že průměrný muž narozený po roce 2008 odvede do systému trojnásobek toho, co mu bude vyplaceno na důchodech. Žena dvojnásobek.

„Problém je i v tom, jakým způsobem jsou nastaveny náhradové poměry (rozdíl mezi průměrnou mzdou a průměrným důchodem). Vlastně se zdá, že důchody jsou stále méně spravedlivé a člověk podle úrovně své výplaty nemůže počítat s odpovídající úrovní penze. Ta

zásluhovost je podobně důležité téma jako mezigenerační solidarita a jen dokazuje, že je potřeba provést důchodovou reformu, která by se všem těmto tématům věnovala a snažila se je řešit. K tomu ale není politická vůle a všichni se toho bojí,“ vysvětluje Lukáš Kovanda.

REFORMA V NEDOHLEDNU

Současná vláda sice důchody zvyšuje, na mladou generaci ale nemyslí. „Politik myslí nejvíce na nejbližší dva až čtyři roky. To, co bude za osm, nebo dokonce za třicet let absolutně neřeší. Je na nás ekonomech, abychom jim to připomínali. Ani stávající důchodci na tom nemají žádný zájem. Je to záležitost mladé generace, která se opravdu bude potýkat s demografickým stárnutím a s jeho velmi neblahými dopady na veřejné finance,“ dodává Kovanda.

Podle Schneidera je slovní

spojení důchodová reforma už dávno zprofanované a i laická veřejnost ztratila zájem: „Chápu postoj ministryně Maláčové, která o reformě mluvit nechce. Co ale chápu méně, je totální podceňování nejen dlouhodobých, ale i střednědobých problémů, které důchodový systém přinese. Zvyšovat důchody více, než ukládá zákon, slíbit vyšší důchody ženám nebo zaměstnancům v zatím nedefinovaných rizikových povoláních, to vše vede jen k tlaku na vyšší výdaje. Vláda se zatím chovala, jako by peníze rostly na stromech.“ Dodává, že reformu od současné vlády ani její důchodové komise neočekává.

Možností, jak by měla důchodová reforma vypadat, je mnoho, většina odborníků se ale shoduje na tom, že by měla motivovat občany, aby si více spóřili na důchod. Lidé by měli méně spoléhat na stát a připravovat se samostatně – stát totiž bude muset platit třeba policii, armádu nebo zdravotnictví i v roce 2050. Ondřej Schneider v porovnání s tím hodnotí důchody jako „jednoduchý problém“: „Každý ví, že pokud nezemře předčasně, do důchodu půjde. Máme více než čtyřicet let na to se připravit. Chápu, že je těžké na tak dlouho plánovat a začít si šetřit třeba od pětadvaceti let. Je to ale nezbytné a v řadě zemí to tak funguje.“ Lukáš Kovanda dodává, že lidé utrácení za zboží, které nepotřebují: „Jestliže se budeme v budoucnu potýkat s vyšším dluhem, bereme bohatství našim dětem, vnukům

z budoucnosti a spotřebováváme ho teď. Je potřeba, aby si lidé více spořili už nyní," dodává.

KDO ŠETŘÍ, MÁ ZA TŘI

Důchodový věk je daleká budoucnost a většina mladých se na něj nijak nepřipravuje, jak potvrzuje Petr Soukup: „Mladí sice nad důchodem přemýšlejí, ale většinou nespoří. Pokud ano, tak zpravidla málo. Alespoň takové informace podávají stávající studie.“

Možností, jak si spořit na důchod, je několik. Petr Soukup hovoří o tom, že ideální je kombinace více zdrojů. „Optimálním zajištěním je vlastní bydlení, které buď sniží v důchodu náklady na bydlení, nebo je možné jej prodat, případně ‚probydlet‘. Dále je určitě vhodná nějaká investice (další nemovitost, penzijní připojištění apod.), která může přinést finanční prostředky za dlouhou dobu.“

Pro řadu lidí je vlastní bydlení nemyslitelné, podle Kovandy však mladí lidé nemusejí hned kupovat nemovitost: „Nemusejí investovat přímo do nemovitosti, ale mohou ze začátku odkládat peníze do nemovitostního fondu. To jsou poměrně konzervativní investice a investice zhodnocující. Samozřejmě jsou tu rizika. Vláda může zdánlivě zdanit nemovitost, zatím jsou zdaněné velmi málo,“ říká a dodává, že další možností jsou třeba akciové trhy. „Ty dlouhodobě také rostou, ale jsou tam obrovské výkyvy. Není to pro někoho, kdo nemá pevné nervy a nechce si kazit život tím, že se bude neustále strachovat, jak se vyvíjí jeho akciové portfolio. Chápu, že spousta lidí nemá ani ten komfort takto uvažovat, a právě proto tu musí být reforma, která i lidem, kteří budou během celého svého života vydělávat málo, zajistí důstojné stáří.“

NEPODMÍNĚNÝ PŘÍJEM SPÍŠ JAKO UTOPIE

V moderní společnosti se ve vztahu k důchodům řeší i otázka základního nepodmíněného příjmu – jde o sociální dávku, stejně velkou pro každého občana bez ohledu na výši majetku a příjmu. Nabízí se tedy otázka, jestli by v budoucnu nemohl takový zdroj financí nahradit důchodový systém.

V moderních dějinách se provedlo již několik experimentů. Například v roce 2008 až 2009 v Namibii, v roce 2011 v Indii. Nejnovější experimenty na menším počtu obyvatel zkoušela i Kanada

a Finsko, nicméně obě tyto země projekt ukončily předčasně a skončil neúspěchem.

Jak by mohlo dopadnout zavedení základního příjmu v České republice, popisuje ve svém článku ekonom David Marek: „Pokud bychom nahradili všechny sociální příspěvky a dávky, přičetli celkovou hodnotu uplatněné slevy na dani a to celé vydělili počtem obyvatel České republiky, dostali bychom se k částce 79 554 korun. Měsíčně by tedy na jednoho člověka připadalo 6630 korun.“

Podle Petra Soukupa by takový model ovlivnil naši společnost výrazně: „Najednou zde může být poměrně mnoho osob s volným časem, ale relativně malým příjmem. Ostatně tento malý příjem bude platit i v důchodovém věku. Bude zde tedy ‚armáda‘ chudších, která ale zároveň bude mít jistý příjem.“

Ekonom Kovanda hodnotí základní nepodmíněný příjem jako zajímavou ideu, pro Českou republiku však ne moc pravděpodobnou: „Pro Česko, které je zatím chudší zemí než třeba Finsko, to nevidím jako možnost. Mohou si to dovolit země typu Kataru nebo Kuvajtu, které mají obrovské nerostné bohatství. To jsou země, kde jakási obdoba základního nepodmíněného příjmu existuje. Ale my v České republice, pokud nebudeme umět zužitkovávat třeba lithium nebo uran, si to nemůžeme dovolit.“

KAŽDÝ VÍ, ŽE POKUD NEZEMŘE PŘEDČASNĚ, DO DŮCHODU PŮJDE. MÁME VÍC NEŽ ČTYŘICET LET NA TO SE PŘIPRAVIT

